

بانگذاری رضوان

«يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ
وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»

«خدا بدان کتاب هر کس را که از حق پیروی کند او را در راه‌های سلامت هدایت کند و آنان را از تاریکی‌های (جهل و

گناه) بیرون آورد و به نور هدایت دهد و به راه راست رهبری کند.»

(سوره مائده: ۱۶)

حسین وهبی زاده

سرشناسه	: وهبی زاده، حسین، ۱۳۶۷-
عنوان و نام پدیدآور	: بانکداری رضوان / حسین وهبی زاده.
مشخصات نشر	: قم: میراث ماندگار، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ۲۹۸ ص.: جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۴-۳۴۶-۳:
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: چاپ قبلی: آوای بی صدا، ۱۴۰۱.
یادداشت	: کتابنامه: ص[۲۷۵]-[۲۸۴]: همچنین به صورت زیر نویس.
موضوع	: بانک و بانکداری (فقه) -- ایران Banking law (Islamic law) -- Iran بانک و بانکداری -- جنبه های مذهبی -- اسلام Banks and banking -- Religious aspects -- Islam بانک و بانکداری -- ایران Banks and banking -- Iran
رده بندی کنگره	: ۶/۱۹۸BP
رده بندی دیویی	: ۳۳۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۵۳۰۰۵

بانکداری رضوان

■ مؤلف: حسین وهبی زاده

■ ناشر: میراث ماندگار

■ طراح جلد: ناصر ابراهیمی

■ صفحه آرا: رضا فریدی

■ نوبت چاپ: اول | ۱۴۰۳

■ شمارگان: ۵۰ جلد

■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۴۰۸۱-۳

■ قیمت: ۲۰۶,۰۰۰ تومان

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است.

○ مرکز بخش:

فهرست

- سخن پیشین ۱
- مبانی کلی بانکداری اسلامی ۶
- فصل یکم: تاریخچه بانکداری ۹
- تاریخچه بانکداری مدرن ۱۰
- تاریخچه بانکداری اسلامی ۱۱
- تاریخچه بانکداری اسلامی در ایران ۱۴
- فصل دوم: معضلات نظام بانکداری ۱۷
- تعریف نهاد و نظام ۱۸
- پیشینه عدالت در علم اقتصاد ۱۹
- عدالت در اسلام ۲۱
- بخش اول: معضل ذاتی نظام بانکی ۲۵
- نیاز ضروری به خلق اعتباری پول ۲۵
- فرایند خلق اعتباری پول ۲۶
- ضرورت خلق اعتباری پول ۲۹
- چرخه بی‌انتهای خلق اعتباری پول ۳۴
- بازگشت پول‌های خلق شده به بانک ۳۵

۳۸	عدم سودآوری بانک‌های حال حاضر کشور
۴۷	خلاصه
۴۸	بخش دوم: معضلات بانکداری ایران
۴۸	معضل اول: مقبولیت نظام بانکی
۵۲	معضل دوم: مشروعیت نظام بانکی
۵۴	معاملات صوری
۵۹	سود تأخیر
۶۲	عقود بین بانکی
۶۳	خلاصه فصل دوم
۶۵	فصل سوم: معضلات بانکداری اسلامی
۶۶	دیدگاه اندیشمندان مسلمان
۶۶	دیدگاه اول: توجیه بانکداری بر اساس نفی ربا
۶۷	نقد دیدگاه اول
۶۸	دیدگاه دوم: توجیه بانکداری بر اساس عدم تغایر
۶۹	نقد دیدگاه دوم
۶۹	۱. مخاطرات اخلاقی
۷۰	۲. صوری بودن معاملات بانکداری بدون ربا
۷۱	۳. مشکل تأخیر در بازپرداخت بدهی‌ها
۷۲	۴. هزینه بالای اجرای صحیح عقدها
۷۲	۵. عدم تقارن اطلاعات
۷۳	۶. مشکلات تسهیلات تکلیفی
۷۴	۷. فقدان اعتماد بین بانک و مردم

۷۴	۸ افزایش ریسک و هزینه عملیات اعتباری
۷۶	دیدگاه سوم: تفکیک بانکداری
۷۷	آسیب‌های بانکداری موجود بر اساس دیدگاه فقه نظام
۷۷	تبیین دیدگاه الگوی پژوهشگاه فقه نظام
۷۸	بانک خدمات پولی
۷۸	بانک سرمایه‌گذاری
۷۹	بخش خیرخواهانه
۷۹	منافع حاصل شده از این طرح
۸۲	نقد مختصر طرح بانکداری پژوهشگاه فقه نظام
۸۲	نقد و بررسی بانکداری مطلوب
۸۲	۱. ریسک کامل
۸۳	نقش بانک سرمایه‌گذاری
۸۴	نقش عامل سرمایه‌گذاری
۸۵	نقش سرمایه‌گذار
۸۷	۲. تورم شدید
۸۷	۳. اوراق مشارکت
۸۹	محاسبه سود بانک در حال حاضر
۹۰	۴. کاهش منابع قرض الحسنه
۹۱	۵. رابطه بین بانک مرکزی و بانک‌های عامل
۹۲	۶. راهکار حذف سود تاخیر
۹۴	۷. ماهیت شرکت سرمایه‌گذاری
۹۵	سود شرکت سرمایه‌گذاری
۹۵	۸ افزایش هزینه بانک

۹۷. ۹. نهی از خلق پول.....
۹۸. ۱۰. قاعده ربح.....
۹۸. نقد و بررسی مبانی اصلی الگوی مطلوب.....
۹۸. اصل اول: تفکیک در نهاد مالی و سرمایه گذاری.....
۹۹. خلق پول در بخش خیرخواهانه.....
۱۰۰. خلق پول در بخش موسسات سرمایه گذاری.....
۱۰۰. بررسی ترازنامه.....
۱۰۳. تطبیق ایده بر ترازنامه فعلی.....
۱۰۵. ماهیت حساب سرمایه گذاری.....
۱۰۶. اصل دوم: ممنوعیت کسب سود بدون تحمل ریسک.....
۱۰۸. استظهار علما از متن روایت.....
۱۱۱. تعارض در معنای روایت و قاعده ربح.....
۱۱۳. دیدگاه چهارم: اصلاح بانکداری مطابق اهداف اسلام.....
۱۱۵. فصل چهارم: راهکار اعطای تسهیلات کلان.....
۱۱۶. وظایف بانک.....
۱۱۷. کلیات عقد بیع به شرط اجاره.....
۱۱۸. توضیح عقد بیع به شرط اجاره.....
۱۲۰. ادله شرعی صحت بیع به شرط اجاره.....
۱۲۳. بیان صاحب جواهر.....
۱۲۴. بیان شیخ انصاری.....
۱۲۵. اشکال شرعی: استفاده از حیل ربا.....
۱۲۵. روایت نهی از حیل ربا.....

- روایات تجویز حیل ربا..... ۱۲۶
- جمع دلالی روایات..... ۱۲۸
- خلاصه قرارداد بیع به شرط اجاره..... ۱۳۳
- نحوه تحقق بیع به شرط اجاره در بانک..... ۱۳۳
- اشکال: عدم بازگشت تسهیلات..... ۱۳۵
- اشکال: مبنای انتخاب ۲۰ درصد رشد چیست؟..... ۱۳۷
- تأثیر مثبت شرط ۲۰ درصد در فرهنگ عمومی..... ۱۳۸
- نحوه فسخ قرارداد..... ۱۳۸
- فصل پنجم: مزایای اجرای عقد بیع به شرط اجاره برای تسهیلات گیرنده..... ۱۴۱
- ضرورت مقایسه..... ۱۴۲
- مزیت اول: کاهش سود پرداختی تسهیلات گیرنده..... ۱۴۳
- بررسی مزیت کاهش سود تسهیلات گیرنده در سنوات مختلف..... ۱۴۵
- فرمول ریاضی محاسبات اجاره (سری هندسی)..... ۱۴۷
- اشکال: کاهش مزیت در وام‌های درازمدت..... ۱۵۰
- مزیت دوم: کاهش سود اجاره با افزایش سنوات تسهیلات..... ۱۵۲
- میزان دقیق کاهش سود تسهیلات در سنوات مختلف..... ۱۵۳
- اشکال: عدم ترجیح..... ۱۵۵
- مزیت سوم: حلال بودن سود پرداخت شده..... ۱۵۷
- اشکال: تأثیر منفی بر اجاره مسکن..... ۱۵۸
- مزیت چهارم: حذف جریمه تأخیر..... ۱۵۹
- محاسبه سود دیرکرد وام..... ۱۶۲
- اشکال: اتمام مدت خیار شرط..... ۱۶۴

- ۱۶۵ ..... مزیت پنجم: صوری نبودن معامله
- ۱۶۶ ..... مزیت ششم: شفافیت معامله صورت گرفته
- ۱۶۷ ..... لزوم تفکیک دو پرداخت
- ۱۶۷ ..... خلاصه
- ۱۶۹ ..... فصل ششم: مزایای اجرای عقد بیع به شرط اجاره برای نظام بانکی (۱)
- ۱۷۰ ..... مقدمه
- ۱۷۰ ..... مزیت اول: افزایش ۱۸ درصدی سود بانک
- ۱۷۷ ..... محاسبه سود بانک در سایر سنوات
- ۱۸۳ ..... مزیت دوم: تضمین سرمایه بانک
- ۱۸۳ ..... مزیت سوم: کاهش هزینه
- ۱۸۵ ..... فصل هفتم: راهکار ارائه تسهیلات مخرم
- ۱۸۶ ..... بخش اول: بیع به شرط اجاره در مبالغ بین ۲۰۰ میلیون تا یک میلیارد
- ۱۸۷ ..... بخش دوم: تسهیلات زیر ۲۰۰ میلیون
- ۱۸۷ ..... اوراق سام
- ۱۹۲ ..... اشکال: احساس بی عدالتی در عموم جامعه
- ۱۹۴ ..... حذف سود تأخیر
- ۱۹۴ ..... ابهامات
- ۱۹۷ ..... جمع بندی
- ۱۹۹ ..... فصل هشتم: مزایای اجرای عقد بیع به شرط اجاره برای نظام بانکی (۲)
- ۲۰۰ ..... مزیت چهارم: پرداخت کامل سود حساب های سرمایه گذاری
- ۲۰۳ ..... خلاصه

۲۰۴	امکان سنجی قرارداد
۲۰۷	فصل نهم: راهکار جذب سرمایه گذاری
۲۰۸	مقدمه
۲۰۸	اشکالات سود علی الحساب
۲۰۸	اول: استفاده از حیل ربای غیر مشروع
۲۰۹	دوم: حکم ثانوی
۲۰۹	سوم: سود معاملات صوری
۲۱۰	چهارم: عدم کسب سود سرمایه گذارها
۲۱۱	پنجم: سود علی الحساب غیرقانونی
۲۱۱	ششم: سود متغیر
۲۱۲	اوراق سرمایه گذاری سخا
۲۱۵	راهکار استفاده از دارایی ترانزنامه
۲۱۶	ابهامات
۲۱۶	تفاوت اوراق سخا و سام
۲۲۱	فصل دهم: جمع بندی مالی فصل های گذشته
۲۲۲	ضرورت جمع بندی
۲۲۲	جمع بندی سود حاصل شده در سال اول
۲۲۴	جمع بندی سود حاصل شده در سال دوم
۲۲۵	جمع بندی سود حاصل شده در سال سوم
۲۲۷	رابطه متقابل بین بانک های عامل و بانک مرکزی

۲۲۹	فصل یازدهم: عملکرد درونی نظام بانکداری
۲۳۰	مقدمه
۲۳۱	کارمزد درونی
۲۳۱	ظرفیت سود آوری کارمزد بانک‌ها
۲۳۳	اشکال: ربای فرضی
۲۳۳	راهکار
۲۳۵	۱. کسب سود حلال
۲۳۵	۲. کاهش سود تسهیلات
۲۳۶	۳. رشد کیفیت خدمات بانکداری
۲۳۶	خلاصه
۲۳۷	فصل دوازدهم: مدیریت خلق پول نظام بانکداری
۲۳۸	مقدمه
۲۳۸	فرایند خلق پول
۲۴۱	نقد فرایند خلق پول
۲۴۱	اول: ایجاد طبقه بانکدار
۲۴۲	دوم: ایجاد بحران اقتصادی
۲۴۲	سوم: تورم
۲۴۳	ضرورت اصلاح فرایند خلق پول
۲۴۳	شیوه اول: انحصار بانکداری دولتی
۲۴۴	نقد شیوه اول
۲۴۵	شیوه دوم: کنترل خلق اعتباری پول
۲۴۷	اصل دوم (اعطای تسهیلات = کاهش دارایی)

۲۴۹	اشکال ترازنامه
۲۴۹	اصل سوم
۲۵۰	راهکار اصلاح ترازنامه
۲۵۴	اشکال: اصلاح صوری و غیر واقعی
۲۵۵	ثمره‌ی عملی اصلاح ترازنامه
۲۵۵	اشکالات اجرایی ذخیره قانونی
۲۶۰	تفاوت اجرای دو شیوه
۲۶۵	اشکال: جلوگیری از توسعه کشور
۲۶۶	رشد نقدینگی مدیریت شده
۲۶۷	اشکال: تجمیع ثروت در بانک
۲۶۷	جایگاه اوراق در ترازنامه
۲۶۸	جایگاه اوراق سخا در ترازنامه
۲۷۱	جایگاه اوراق سام در ترازنامه
۲۷۴	خلاصه
۲۷۵	نتیجه‌گیری کلی کتاب
۲۷۶	سخن نهایی
۲۷۷	منابع

سخن پیشین

باور تمام مسلمانان عالم بر این است که در آینده، منجی‌ای ظهور خواهد کرد که عرصه جهان را از ظلم و رفتارهای شیطانی نجات خواهد داد؛ منجی‌ای که عدالت را محقق و باور به خدای یگانه را در عالم فراگیر می‌کند: «مَهْدِي هَذِهِ الْأُمَّةِ الَّذِي يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مِلْنَا ظُلْمًا»^۱ باور به این تحول بزرگ، باعث می‌شود مؤمنان به سوی زمینه‌سازی این انقلاب الهی حرکت کنند. یکی از بزرگ‌ترین تحولات جهانی که به‌منظور مقدمه‌سازی برای ظهور امام زمان (عج) محقق شد، انقلاب اسلامی ایران بود.

اگر این انقلاب در عرصه جهانی موفق گردد، باعث می‌شود انسان‌های بیشتری با این باور الهی آشنا شوند و اگر این انقلاب شکست بخورد، این باور الهی به‌طور جدی آسیب خواهد دید. این انقلاب نورانی، پرچم تفکر ولایت اهل بیت (علیهم‌السلام) را بلند کرده است و باصراحت بیان می‌کند که تنها راه نجات، تمسک به ریسمان الهی و وجود مبارک امام عصر (عج) است؛ از این رو تلاش در جهت موفقیت این انقلاب، تلاش در جهت ظهور امام زمان (عج) است.

انقلاب اسلامی ایران، در عرصه اجتماعی، تحولات فراوانی به ارمغان آورده است

---

۱. کتاب سلیم بن قیس هلالی، ج ۱، ص ۱۷۳.

که برخی از آنها بنیادین و برخی ظاهری بودند؛ تحولات بنیادین مثل تغییر نظام پادشاهی به نظام جمهوری و تغییرات ظاهری مثل تغییر سبک لباس پوشیدن عموم مردم؛ هر دو لازم هستند؛ ولی تغییرات بنیادین، پایه و اساس تغییرات ظاهری به شمار می‌روند. اگر تغییرات ظاهری بدون تغییر در مبانی تفکر صورت بگیرند، موقتی خواهند بود و آرام‌آرام آثار خود را از دست می‌دهند. از جمله تحولات ایجادشده بعد از انقلاب، تغییر در بانک‌ها بود.

قبل از انقلاب اسلامی ایران، نخستین صندوق‌های قرض الحسنه در سال ۱۳۴۸ در تهران تشکیل شد؛^۱ اما این صندوق‌ها نمی‌توانست نیاز اقتصاد ایران را تأمین کند؛ به همین منظور، بزرگان انقلاب سعی کردند چارچوب بانکداری ربوی را اصلاح کنند و نظامی نوین به وجود بیاورند که بتواند اهداف اسلام را در عرصه اقتصادی تسهیل کند. در سال ۱۳۵۸، اخذ ربا در بانک‌های دولتی ممنوع شد و جای خود را به کارمزد داد،^۲ سپس در سال ۱۳۶۲، قانون عملیات بانکداری بدون ربا در مجلس تصویب گردید تا عقود اسلامی جایگزین قرض ربوی شود.^۳

گفتنی است قانون وضع‌شده، کاری بنیادین نبود؛ صرفاً ظاهر غیرشرعی این نظام بانکی با ظاهری شرعی آراسته شد؛ ولی چارچوب این عملیات بانکی، پابرجا ماند و در حال حاضر، همان سیستم مالی بین‌المللی بر نظام بانکی انقلاب حاکم است. به‌مرورزمان، همان ظاهر غیر ربوی هم پایدار نماند و امروزه فاکتورهای صوری و عملیات صوری بلای جان این ظاهر آراسته هستند؛ به‌نحوی که عملاً همان سیستم ربوی، دوباره حاکم شده است. سیستم ربوی ترک نشد، بلکه توجیهاتی برای آن ساخته شد.

۱. دایره‌المعارف تعاریف و اصطلاحات؛ تاریخچه صندوق‌های قرض الحسنه.

۲. مصاحبه حجت‌الاسلام سید مهدی خاموشی (رئیس سازمان تبلیغات اسلامی).

<https://way2pay.ir/23099/>

۳. عملیات بانکی داخلی (۲)، ص ۲۲۷.

۴. قانون عملیات بانکداری بدون ربا (بهره)، مصوب ۱۳۶۲/۶/۸.

«فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ.»^۱ در مقابل این آیه، که ترک نکردن ربا را به منزله جنگ با خداوند تلقی کرده، خداوند به مؤمنین وعده داده است: «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ.»^۲ اگر عموم مردم ایمان بیاورند و تقوا پیشه کنند، خداوند برکات آسمان و زمین را بر آنها نازل می‌کند.

مصادق این آیه شریف، نظام جمهوری اسلامی ایران است که قلباً اصول اقتصادی اسلام را باور دارد و به این اصول ایمان آورده است؛ ولی در مقام عمل نتوانسته است بانکداری‌ای بر اساس تقوا ایجاد کند و گردش مالی را در کشور، از حرام الهی مصون دارد.

نتیجه عمل نکردن به آموزه‌های اسلام، آرام آرام خودش را در اقتصاد ایران نشان داد. بعد از چهل ساله که از انقلاب می‌گذرد، سیستم ظاهری بانک‌ها، دچار مشکلات فراوانی شده است که همه دلیل نبود راه‌حل درست یا اجرایی‌نشدن راه‌حل‌های پیشنهادی، مشکلات پیش آمده به معضلات بزرگ اجتماعی تبدیل شده‌اند. یکی از مطالبات اساسی مقام معظم رهبری از معجزه متفکران اسلامی دقیقاً در زمینه حل مسائل نظام بانکداری در ایران است. ایشان می‌فرمایند:

«بانکداری اسلامی، پول را در جامعه به شکل اسلامی مطرح کردن و دادوستد کردن مسئله بسیار مهمی است. اگر بتوانیم این حقیقت را به معنای جامع کلمه در جامعه به وجود بیاوریم، فتح عظیمی در دنیا خواهد بود. فتح، فقط فتح قلعه‌ها و سنگرها نیست.

اگر کارگزاران دستگاه بانکی بتوانند این را به معنای جامع و کامل مسئله اجرا و پیاده کنند، بزرگ‌ترین سنگر اقتصادی امروز دنیا است. خصوصیت بانکداری اسلامی و از لوازم آن، دادوستد پول بر اساس غیرربا، تنظیم مبادلات پولی بر

۱. بقره، آیه ۲۷۹.

۲. اعراف، آیه ۹۶.

اساس قوانین اسلامی و معاملات اسلامی صحیح است که در آنها ظلم و استثمار و کتز و تبعیض و اختلاف طبقاتی و امثال اینها به وجود نمی آید.^۱

در طول این سال‌ها در جهت پاسخ به این مطالبه از سوی بسیاری از دلسوزان انقلاب، طرح‌هایی ارائه شد تا جایگزین سیستم ناقص ربوی بانک شود؛ ولی به این دلیل که نظام‌های پیشنهادی دارای ریسک بودند و چالش‌های بزرگی پیش روی داشتند، عملاً محقق نشدند. یکی از این بزرگواران، حجت الاسلام و المسلمین آقای سیدعباس موسویان است که طرح بانکداری اسلامی را ارائه دادند. طرحی که بر اساس مشارکت بین بانکدار و وام‌گیرنده و همچنین عقد مرابحه‌ای، طراحی شده بود. ایشان پس از تبیین طرح، چالش‌های پیش روی اجرایی شدن این ایده را توضیح می‌دهند. آقای موسویان، هشت چالش اساسی را نام می‌برند؛ چالش‌هایی که مانع از اجرای صحیح این ایده شده است.

در ادامه کتاب به معضلات بانکداری اسلامی اشاره و به طور مختصر، معضلات ایده بانکداری مشارکتی توضیح داده شده است؛ معضلاتی که در سیستم مالی حال حاضر، راهکار اطمینان‌بخشی برای اصلاح آن‌ها وجود ندارد. هریک از این مشکلات به‌تنهایی راه‌حلی خاص لازم دارد؛ اما راه‌حلی واحد که بتواند تمام این مشکلات را حل کند مسئله‌ای نشدنی و دور از ذهن است.

پس از تعیین موانع بانکداری اسلامی، روشن شدن این مشکلات، لازم است راه‌حلی جامع ارائه شود تا بتواند این مسائل را حل کند و گامی باشد در تحقق عدالت اسلامی و بانکداری‌ای در جهت کسب رضوان الهی. به این ترتیب لازم است در گام اول، طرحی ارائه شود که با اسلام منافات نداشته باشد و در گام دوم، حرکت این نهاد را در مسیر رضایت الهی و اهداف خداوند جهت‌دهی کند، با این امید که پس از اجرایی شدن، بتواند به این آیه شریف جامه عمل بپوشاند:

۱. بیانات در دیدار جمعی از آزادگان و مسئولان بنیاد مستضعفان و جانبازان (۶۹/۶/۷).

« يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ
وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ »^۱

خداوند به برکت آن، کسانی را که از رضای او پیروی کنند، به راههای سلامت و امنیت، هدایت می‌کند. و به فرمانش، آنان را از ظلمت‌ها خارج ساخته به سوی نور می‌برد. و آنها را به سوی راه راست، هدایت می‌نماید.

در طرح پیشنهادی در راستای اسلامی‌سازی بانک، روش نظریه پردازی یا روش تجربه عقلی لحاظ شده است.^۲ در مرحله اول سعی شده است چارچوبی برای بانک ترسیم شود که قابل اجرا باشد و حرامی در آن واقع نشود. و مورد غضب خداوند نباشد.

در مرحله دوم سعی شده است اهدافی را که خداوند لحاظ کرده و باید جامعه اسلامی به سوی آنها هدایت گردد، در نظر گرفته شود و بانکداری پیشنهادی تا جایی که امکان دارد به سوی این اهداف حرکت داده شود. اهداف از متن آیات و روایات اخذ گردیده و تلاش شده است تا این نهاد به سوی برخی از این اهداف گام بردارد.

البته بانک به عنوان یک نهاد مالی و بخشی از چرخه اقتصاد، نمی‌تواند تمام اهداف اقتصادی در اسلام را پیاده کند، بلکه به مقتضای طراحی صورت گرفته، بخشی از اهداف را محقق خواهد کرد؛ در نتیجه، این نهاد باید طوری طراحی شود که اهداف اساسی‌ای را که مطابق توانایی اوست، شناسی کرده و در جهت تحقق آنها گام بردارد. بانک وظیفه گردش پول را در جامعه بر عهده دارد؛ از این رو باید اهداف اسلام را در زمینه گردش پول پیگیری کند و سایر اهداف اقتصادی به سایر نهادها واگذار گردد.

۱. سوره توبه، آیه ۱۰۹.

۲. فلسفه فقهی اقتصاد بازدارنده و مقاومتی، دکتر جعفر عباس حاجی. جلد ۱ صفحه ۳۱۸.

مبانی کلی بانکداری اسلامی

در جهت طراحی یک مدل اسلامی برای این نهاد، از سوی اندیشمندان مسلمان تلاش‌های متعددی صورت گرفته است. یکی از بزرگ‌ترین دانشمندان شیعه، که در این زمینه بسیار زحمت کشیده، شهید بزرگوار سید محمدباقر صدر رحمته الله است. ایشان اولین عالمی بودند که مجتهدانه بانک را بررسی کردند و طرحی نو ارائه دادند. این شهید بزرگوار، بانکداری غیرربوی را با سه اصل تعریف می‌کنند:

«الاول: ان لا يكون البنك المقترح مخالفا لاحكام الشريعة الاسلاميه.

الثاني: ان يكون البنك قادرا على التحرك و النجاح في الجو الفاسد للواقع المعاش، اي ان لا تخلق صيغته الاسلاميه فيه تعقيدا و تناقضا شديدا مع الواقع المؤسسات الربوي الراساليه وجوها الاجتماعى العام بالدرجه التى تشله عن الحركة و... ان يكون قادرا على الحركة و النجاح ضمن اطار الواقع المعاش بوصفه مؤسسة تجارية تتوخى الربح.

ثالثا: ان تمكنه صيغته الاسلاميه من النجاح بوصفه بنكاً و من ممارسه الدور الذى تتطلبه الحياه الاقتصادى و الصناعى و التجارىه من البنوك...»^۱

ایشان توضیح می‌دهند اگر بخواهیم بانکی طراحی کنیم که مستقل از سایر نظامات اجتماعی باشد، به نحوی که اگر سایر نهادها اسلامی باشند یا غیراسلامی، این بانک عملیات موردنظر را اسلامی و صحیح انجام دهد، این طراحی باید دارای سه معیار اساسی باشد:

اول: عملکرد این بانک با احکام اسلامی منافات نداشته باشد و فعل حرامی (مانند ربا و سایر حرام‌ها) در این عملیات واقع نشود.

دوم: قادر باشد در یک جو غیراسلامی، وظیفه خود را به‌درستی انجام دهد، به نحوی که با سایر مؤسسات مالی و ربوی، تناقضات رفتاری شدید نداشته باشد و موجب نشود

۱. البنك اللاربوى فى الاسلام، ص ۲۱-۲۲.

حرکت اقتصادی جامعه، فشل شود. باید مؤسسه و نهادی تصویر شود که به عنوان یک مؤسسه مالی، که در آمد و سود مطالبه می کند، شناخته شود.

سوم: این عملیات را به گونه ای انجام دهد که عنوان متعارف «بانک» به آن اطلاق شود.

از مطالب بیان شده، به خوبی روشن است که ایشان از بانک، انتظارات کمال گرایانه ندارند؛ یعنی انتظار ندارند که بانک، تمام اهداف اسلام را در اقتصاد پیاده کند، بلکه به بانک به عنوان بخشی از یک نظام نگاه می کنند که وظایف خاص خودش را دارد و باید مطابق این وظایف، از او انتظار داشت.

این سه اصل، مبانی بنیادین یک طراحی جدید است. در این کتاب سعی شده است طراحی نو ارائه شود که با اصول بیان شده سازگاری داشته باشد.

اول: بانکی باشد که عملیات آن حلال باشد؛

دوم: سودآور باشد؛

سوم: عنوان بانک به آن اطلاق شود.

در ادامه، به طور مختصر، تاریخچه بانکداری اسلامی و سپس چالش های پیشروی بانکداری توضیح داده خواهد شد. در فصل های بعد به ترکیب راهکاری جامع ارائه گردیده تا بتوان با حفظ اصول بانکداری، در جهت اصول اسلام گام برداشت. امیدوارم با اجرایی شدن این طرح، کشور اسلامی عزیزمان از این سیاه چال مشکلات اقتصادی رها شود و در اقتصاد، الگویی نو برای جهان اسلام قرار گیرد.